

344e concert
Maandag 14 november
2011, 20.00 uur

KLENKE QUARTETT

ANNEGRET KLENKE, VIOL
YVONNE UHLEMANN, VIOL
BEATE HARTMANN,
ALTVIOL
RUTH KALTENHÄUSER,
CELLO

HARALD SCHONEWEG,
ALTVIOL

Grote Zaal
Deventer
Schouwburg

PROGRAMMA

Pjotr Iljitsj Tsjaikovski (1840--1893)

Quartettsatz in Bes gr.t. (1865)
Adagio misterioso—
Allegro con moto

Ralph Vaughan Williams (1872-1958)

Nocturne en Scherzo voor strijkkwintet
(1906)
Nocturne: Largo sostenuto
(sempre tempo rubato)
Scherzo: Allegro moderato

Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791)

Kwintet in c kl. t. KV 406 voor 2 violen,
2 altviolen en cello
(1782 /1788)

Allegro
Andante
Minuetto in Canone-
Trio al rovescio*

*al rovescio: in omgekeerde richting, b.v. in een canon
zoals hier:

pauze

Pjotr Iljitsj Tsjaikovski (1840--1893)

Strijkkwartet nr. 2 in F gr. t. op. 22
(1874)

Adagio— Moderato assai
Scherzo, Allegro giusto
Andante ma non tanto—
Pochissimo più mosso-Tempo I
Finale, Allegro con moto

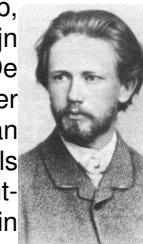

Het **Klenke Kwartet** speelt vanaf de oprichting 1991 in ongewijzigde samenstelling. Alle vier studeerden aan de Hochschule für Musik 'Franz Liszt' in Weimar. Het kwartet werd gecoacht door o. a. Norbert Brainin (Amadeus Kwartet) en Sándor Devich (Bartok Kwartet). Het concerteerde op de bekende internationale festivals en maakte tournees door Europa en Noord- en Zuid Amerika. In 2003 reisde het kwartet mee met de Duitse Bondspresident Johannes Rau op zijn staatsbezoeken aan Mexico, Chili, Uruguay en Brazilië. De cd's met kwartetten van Mozart oogstten veel lof. In 2007 werd in Cannes het Klenke Kwartet de MIDEM 'Classics Award' toegekend. In Nederland is het kwartet nog weinig bekend. In 2010 trad het op in het zondagochtendconcert van de AVRO in de Kleine Zaal van het Concertgebouw.

De altviolist **Harald Schoneweg** studeerde aan de Musikhochschulen in Keulen en Düsseldorf. Hij was een belangrijke coach voor het Klenke Kwartet en is hoofdvakleraar kamermuziek aan de Musikhochschule in Keulen.

Tsjaikovski werd geboren in een provincieplaats 1200 km ten Oosten van Moskou waar zijn vader als ingenieur werkte in een metaalbedrijf. Zijn constitutioneel nerveuze moeder was van Franse afkomst. Pjotr was een vroegrijp, hoogst overgevoelig kind dat op zijn zesde al Frans en Duits kon lezen. De Franse gouvernante op wie hij zeer gesteld was omschreef hem 'als van porselein'; vaak kon hij niet slapen als hij geraakt was door muziek. Hij ontving een juridische scholing die hij in 1859 afrondde, gevolgd door een aan-

stelling op een ministerie. Op zijn 21e besloot Pjotr te kiezen voor de muziek en werd hij toegelaten tot het Conservatorium van St. Petersburg waar hij een protégé werd van de directeur Anton Rubinstein. Al snel toonde hij interesse in het strijkkwartet: vanaf 1863 componeerde hij meerdere korte werken voor deze bezetting. De Quartettsatz in Bes componeerde Tsjajkovski tijdens zijn laatste studiejaar aan het Conservatorium; het werk werd pas in 1940 uitgegeven.

Ralph Vaughan Williams stamde uit een familie van vooraanstaande rechters en advocaten, zijn vader was dominee; zijn grootmoeder van moeders kant was de zeer muzikale Caroline, zuster van Charles Darwin. Ralph kreeg zijn eerste muzieklessen van zijn tante Margaret Wedgwood; later speelde hij, behalve piano, ook viool en altviool. Zijn leraren in Londen en Cambridge zagen aanvankelijk niet veel in de zich traag ontwikkelende muzikale capaciteiten van Ralph: 'That foolish young man who would go on working at music when he was so hopeless bad at it'. Zelf zei hij later dat hij zijn leven lang heeft gevochten met zijn amateuristische techniek en zijn onvermogen zijn eigen weg te gaan, terwijl hij er van overtuigd was dat de Engelse muziekwereld op de verkeerde weg was. Hij nam in 1897 les bij Max Bruch in Berlijn, - merkwaardig, vanwege zijn afkeer van het Duitse muzikale idioom - en in 1907 bij Ravel in Parijs. Ravel zei later over hem: 'hij is mijn enige leerling die niet mijn muziek schrijft'. **RVW** vond uiteindelijk zijn heil in de Engelse volksmuziek, maar deze bood hem slechts het uitgangspunt voor de veel ruimere context van zijn muziek die vele buitenmuzikale aspecten vertoont. Deze hebben vooral te maken met zijn visie op de maatschappij, zoals ook het 'nationalisme' van Dvořák en Bartók veel verder reikt dan de uiterlijke aspecten van de cultuur van één land. **RVW** liet een omvangrijk oeuvre na, dat, getuigend van zijn grote persoonlijkheid, de muzikale wereld veel te zeggen heeft en wacht op een 'revival': o.a. negen symfonieën, vele liederen, koorwerken en kamermuziek. Tussen 1897 en 1906 componeerde hij een aantal kamermuziekwerken die pas in de jaren '90 werden gereed gemaakt voor publicatie. De Nocturne en Scherzo uit 1906 werden, voor zover bekend pas op 20 februari 2001 voor het eerst uitgevoerd in het British Library Conference Centre in Londen.

Componeren voor strijkkwintet, waarbij aan het kwartet een alt of cello werd toegevoegd, kwam in de tweede helft van de 18e eeuw in zwang en componisten die er zich mee bezighielden zijn b.v. Michael Haydn en Boccherini. De laatste heeft er wel honderd geschreven, maar de meeste gaan het niveau van aardige speelmuziek niet te boven. Dit in tegenstelling tot het werk van **Mozart** wiens strijkkwintetten algemeen worden gerekend tot het beste van wat hij op het gebied van de kamermuziek heeft geschreven. Voor wie en ter gelegenheid waarvan Mozart deze kwintetten heeft gecomponeerd is in alle gevallen onbekend, mogelijk louter uit innerlijke drang en misschien speelde mee dat hijzelf bij het musiceren een voorliefde had altviool te spelen. Zeker is dat bij alles wat hij deed, vooral na 1787 toen het Weense publiek zich van hem afkeerde en hij in armelijke omstandigheden kwam te verkeren, geld een belangrijke rol speelde. Wellicht dat hij daarom de Serenade KV 388 uit 1782 voor 2 hobo's, 2 klarinetten, 2 hoorns en 2 fagotten heeft bewerkt voor strijkkwintet. Begin april 1788 plaatste hij enkele malen een advertentie in de Wiener Zeitung: *'Ik bied drie nieuwe kwintetten te koop aan, in nette en correcte afschriften. De intekenbiljetten zijn verkrijgbaar bij de heer Puchberg op de Hohe Markt waar vanaf 1 juli de muziek kan worden opgehaald....., Kapelmeester Mozart, in dienst van Zijne Majesteit'*. Het betrof KV 406, KV 515 en KV 516. Prijs: 4 dukaten. Duur! alleen op te brengen door rijke mensen. Het werd een flop; 'men' speelde 'kwartet', zo'n extra alt was alleen maar lastig en moest soms ook nog worden betaald!

Aan het begin van de 19e eeuw was Rusland een weliswaar machtig maar duister, nauwelijks aan de middeleeuwen ontgroeid land. Slechts een kleine aristocratische bovenlaag was bekend met de Westerse cultuur, filosofie en wetenschap. In Moskou en St. Petersburg werden wel opera's, uitsluitend Italiaanse, opgevoerd. Officiële muziekopleidingen en Russische componisten waren er nog niet, wel bestond er een rijke traditie van volksmuziek. Westerse componisten, o.a. Clementi, Field, Cimarosa, trokken naar St. Petersburg omdat daar kansen lagen. Mikhail Glinka (1804-1857) kan de stamvader van de Russische muziek worden genoemd. Hij volgde lessen bij John Field en trok later naar Milaan en Berlijn voor zijn verdere ontwikkeling. Zijn opera's *Een leven voor de Tsaar* en *Ruslan en Ludmilla (1842)* betekenden een doorbraak en Liszt, op tournee door Rusland, was onder de indruk en introduceerde deze muziek in het Westen. Een groep van vijf begaafde 'amateurs', Balakirev, Cui, Moesorgski, Borodin en Rimski Korsakov

bepaalden de volgende ontwikkeling van de Russische muziek en kort daarna verscheen **Tsjajkovski** op het toneel. Hij werd in 1866 benoemd tot leraar harmonie aan het door Nicolai Rubinstein (broer van Anton) pas opgerichte Conservatorium in Moskou en al spoedig ontwikkelde hij zich tot een tot ver over de landsgrenzen beroemd componist. Hij componeerde drie strijkkwartetten, het laatste in 1876. Daarna heeft hij zich niet meer met het genre beziggehouden. Zijn 2e strijkkwartet schreef hij in twee weken en het werd op 18 januari 1874 voltooid. 'Als ik iets heb gecomponeerd dat het diepste van mijn innerlijk weergeeft, dan is het wel het eerste deel van mijn 2e strijkkwartet'. "Symfonische allure, geconcentreerd stemmenweefsel, veel chromatiek, heterogeen maar toch evenwichtig, speltechnisch virtuoos en dus veeleisend en hoogst origineel" zijn als karakteristieken te noemen voor dit bijzondere kwartet. Het Scherzo in Des ontleent zijn stimulerend effect aan het onveranderlijke ritme van steeds twee maten in 6/8 gevolgd door één maat in 9/8, dat contrasteert met een elegant walsje. In het Andante neemt de spanning van de onderhuidse tragiek steeds verder toe, waarna een sneller gedeelte voor opluchting zorgt, maar uitmondt in 'chaos', waarna de droefheid terugkeert. De Finale is een stralend, melodisch rijk rondo. Aan het slot: een fuga op thema A, een gedragen hymne op thema B, waarna più mosso het doek valt op thema A.

Volgende Concert:
Woensdag 7 december 2011 20u
HENK NEVEN, BARITON
MARJOLEIN NIELS,
MEZZOSOPRAAN
HANS EIJSACKERS, PIANO
Duetten van Mendelssohn, Schumann en
Brahms
Lieder van Grieg en Loewe
Selectie uit 'Italienisches Liederbuch' van
Hugo Wolf
19u: inleiding Guus van Es, musicoloog

Programmatoelichtingen en recensies
vindt u op de website:
www.kamermuziek-deventer.nl